

PRZEGLĄD CZASOPISM

Liturgia Sacra 8 (2002), nr 1, s. 165-170

NOTITIAE 37 (2001) NR 10

Redakcja periodyku „Notitiae”, oficjalnego organu Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, 10-ty numer z 2001 r., całkowicie poświęca posiedzeniu plenarnemu tejże Kongregacji, które miało miejsce w Rzymie w dniach 26–29 września 2001 r.

Wśród tekstów opublikowanych w interesującym nas numerze znajdujemy Orędzie Ojca Świętego, jakie skierował do uczestników wspomnianego spotkania (s. 401–404), słowo wprowadzające kard. Jorge A. Mediny Estéveza, Prefekta Kongregacji (s. 405), oraz referat kard. Norberto Riverę Carrera, Prymasa Meksyku, prezentujący dokument *Dyrektorium w sprawie pobożności ludowej w harmonii z życiem liturgicznym*, który miał stać się przedmiotem dyskusji zebranych (*Ponenza dell'Em.mo Card. Norberto Rivera Carrera Arcivescovo Primate del Messico*, s. 462–494).

Część centralną wspomnianego numeru „Notitiae” stanowi relacja Sekretarza Kongregacji, abp. Francesco Pio Tamburrino, którą pokrótce pragniemy przybliżyć polskiemu Czytelnikowi (*Relazione dell'Ecc.mo Mons. Francesco Pio Tamburrino, Arcivescovo Segretario*, s. 406–461).

Zamierzeniem wspomnianego referatu było ukazanie działalności Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów na przestrzeni ostatnich pięciu lat, jakie upłynęły od poprzedniego spotkania o podobnym charakterze. Prelegent przypominając, że wtedy przedmiotem spotkania było przede wszystkim pięć zagadnień: (1) *Missale Romanum*, (2) *Martyrologium Romanum*, (3) kult Świętych, (4) wizyty *ad limina* i (5) sakrament kapłaństwa, zaprezentował — w kilku blokach tematycznych — owoce podjętych wówczas postanowień.

Spośród wielu zagadnień poruszonych przez Relatora, należałoby zwrócić uwagę na niektóre kwestie o szczególnym znaczeniu czy aktualności, także na naszym polskim gruncie.

Niewątpliwie za najbardziej interesujące zagadnienie można uznać zapowiadane nowe wydanie *Missale Romanum*. Sekretarz Kongregacji zaprezentował, w sposób syntetyczny, główne zmiany dokonane w tekstach *editio typica tertia*.

Oto niektóre z nich:

- Msze okresu Adwentu zostały na nowo ułożone w taki sposób, by każdego dnia celebrians miał do dyspozycji kompletny formularz;
- niektóre spośród *orationes super populum*, które w *editio typica altera* znajdowały się zgrupowane na końcu *Ordo Missae*, teraz zostały włączone w okres Wielkiego Postu tak, by na każdy dzień przypadał tekst jednej *oratio super populum*, zgodnie ze starą tradycją obowiązującą aż do 1970 r. (w ich skompletowaniu posłużono się także tekstami wziętymi z *Missale Romanum* z 1962 r. bądź z antycznych Sakramentarzy rzymskich);
- dokonano także poprawek w rubrykach Wielkiego Tygodnia (wprowadzono je zgodnie z Listem, który Kongregacja wystosowała do Przewodniczących Konferencji Biskupów — *De festis paschalibus praeparandis et celebrandis* z 16 stycznia 1988 r.); zmian dokonano także w niektórych rubrykach mszy obrzędowych;
- do formularza Mszy *In Cena Domini* Wielkiego Czwartku, dla ułatwienia przebiegu celebracji, został włączony tekst kompletny Modlitwy Eucharystycznej I, z dodatkami własnymi;
- w uroczystość *In Ascensione Domini* została dodana, do wyboru, kolekta używana przed wydaniem *Missale Romanum* z 1970 r. Ponadto, został dodany także kompletny formularz mszy wigilijnej (uroczystość ta była jedyną uroczystością Pańską nie posiadającą takiego formularza);
- niektóre modlitwy, jak choćby kolekta XVIII Niedzieli zwykłej, zostały poprawione *ad fidem manusccriptorum*;
- usunięto dodatki do *Ordo Missae* znajdujące się w *editio typica altera* (czyli formularze dodatkowe), włączając je — w odpowiednich dla nich miejscach — w *Ordo Missae*. Jeśli chodzi o teksty wprowadzeń i zakończeń Prefacji, podanych do wyboru, zostały one usunięte, bowiem postrzegane były jako pewnego rodzaju anomalia o znikomej użyteczności;
- przywrócono tekst kilku antyfon — szczególnie w *Commune Beatae Mariae Virginis* i w *Commune Sanctorum et Sanctarum* (sięgnięto tutaj do *Graduale Romanum* i do innych tradycyjnych źródeł);
- do *Missale Romanum* włączono teksty własne Mszy obrzędowych z *editio typica altera* księgi *De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*;
- nadano prostszą i bardziej logiczną strukturę mszom *pro defunctis* (w czterech sekcjach zamiast wcześniejszych sześciu): pierwsza — *In exsequiis*, druga — *In anniversario*, trzecia — *In variis commemorationibus*, czwarta — *Orationes*

diversae pro defunctis. Przejrzano i lekko poprawiono niektóre modlitwy tych mszy tak, by bardziej uwzględnić odniesienia do duszy zmarłego.

Ponadto, w interesującej nas materii, jak zauważył Sekretarz Kongregacji, pewne rozstrzygnięcia zostały podjęte przez Sekretariat Stanu:

- z powodu braku wyraźnej jednomyślności pośród uczestników spotkania plenarnego, które miało miejsce w 1996 r., nowe Modlitwy Eucharystyczne, z wyjątkiem czterech, które wchodzi w skład *editio typica altera*, znalazły się w *Dodatku do Ordo Missae*;
- nowemu rozmieszczeniu poddano formularze mszy o Najświętszej Maryi Pannie, szczególnie „Mszy wspólnych”; wspomniane formularze ubogacono tekstami zaczerpniętymi z *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*. Do mszy wotywnych włączono kompletny formularz o Najświętszej Maryi Pannie, Królowej Apostołów;
- skompletowano formularz mszy *De Ss.mo nomine Mariae*, zaś drugi formularz mszy *De Ss.ma Eucharistia* obecny w *editio typica* otrzymał tytuł *De Domino nostro Iesu Christo Summo et Aeterno Sacerdote* i został umieszczony przed formularzem *De Ss.ma Eucharistia*.
- wprowadzono wreszcie teksty nowych świąt i wspomnień, którymi został ubogacony kalendarz Kościoła powszechnego.

Na innym miejscu swego przemówienia, abp Tamburrino wspomniał o zamiarze przygotowania dokumentu, szczególnego w swej naturze, który miałby towarzyszyć nowej edycji *Mszалу Rzymskiego*, a poświęconego w całości *ars celebrandi*.

Mówiąc zaś o najbliższych planach Kongregacji, jej Sekretarz wspomniał o trwających pracach nad *Evangeliarium*. Mimo tego, że owocem reformy liturgicznej posoborowej stała się rewizja prawie wszystkich ksiąg liturgicznych, to właśnie *Evangeliarium* pozostaje nadal jedną z nielicznych ksiąg oczekujących nowego wydania. Co prawda w perspektywie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 Kongregacja przygotowała specjalną edycję Ewangeliarza, w rzeczywistości jednak nie można uznać jej za *editio typica*, ale raczej za cenną księgę zawierającą perykopy wybrane na największe celebracje roku liturgicznego. Ewangeliarz „jubileuszowy” stanie się zapewne bazą dla przyszłej *editio typica*.

Relator pokrótce przybliżył także trwające prace nad *Lectioarium* mszalnym (w konsekwencji opublikowania nowej edycji *Wulgaty* koniecznością staje się reforma samego Lekcjonarza), nad *Institutio generalis Ritualis Romani* oraz nad drugą edycją *Ordo exsequiarum*.

Prelegent ukazał również aktualny stan prac związanych z przygotowaniem *Dodatku do Liturgia Horarum* (projekt ten, dotyczący przede wszystkim cyklu dwuletniego lektur biblijnych i patrystycznych *Liturgii Godzin* — zdaniem Sekretarza Kongregacji — nie może być uznany jeszcze za w pełni dojrzały).

Przedstawił ponadto stan przygotowania księgi zatytułowanej tymczasowo *De supplicationibus*, która zawierałaby w stosownie odnowionej formie treść tytułów X

i XI *Rituale Romanum* (w wersji przed Soborem Watykańskim II), czyli wskazania i teksty wezwań litanijnych i niektórych procesji związanych historycznie z nimi. Jak twierdzi Sekretarz Kongregacji, potrzebują one jeszcze ostatecznego skompletowania.

Abp Tamburrino wspomniał również o przygotowaniach podejmowanych przez benedyktynów z Solemnnes do wydania *Ordo cantus Officii* oraz o ewentualnej kompozycji *Ordo consecrationis Viduarum*.

Godne zainteresowania są także wypowiedzi Sekretarza Kongregacji dotyczące ważności i godności niektórych celebracji sakramentalnych.

I tak pośród problemów związanych z sakramentem chrztu relator zaakcentował: (1) napięcie istniejące pomiędzy wysiłkiem zdążającym do zagwarantowania odpowiedniego przygotowania dziecka i jego rodziny a ryzykiem, że jakieś dziecko mogłoby zostać pozbawione łaski sakramentalnej; (2) trudności w znalezieniu w środowisku rodziny chrzestnych, którzy odpowiedzialiby postawionym im wymaganiom; (3) status kandydatów do sakramentu chrztu, którzy znajdują się w sytuacji małżeńskiej nieregularnej.

Co dotyczy sakramentu bierzmowania, jak wynika ze słów Sekretarza Kongregacji, zaangażowała się ona w wysiłki mające na celu: (1) ograniczenie udzielania pozwoleń na sprawowanie sakramentu bierzmowania przez kapłanów i zapewniające jednocześnie prawdziwe zaangażowanie biskupa w całokształt spraw związanych z tym sakramentem; (2) zapewnienie odpowiedniej katechezy formacyjnej dotyczącej sakramentu bierzmowania, zakorzenionej we właściwie zrozumianym powiązaniu i odniesieniu do chrztu i do Eucharystii; (3) doradzanie, by nie przesuwano celebracji tego sakramentu na zbyt późny wiek.

Mówiąc o sakramencie pojednania, abp Tamburrino podkreślił optymizm, którym napawa wiele raportów napływających do Kongregacji o zachowywaniu norm prawnych i o dyspozycyjności kapłanów w niełatwej posłudze spowiedników, ale ukazał także sytuację prawdziwego kryzysu (łatwe i będące nadużyciem stosowanie obrzędu pojednania wielu penitentów z ogólną spowiedzią i rozgrzeszeniem umacnia wielu wiernych w fałszywym przekonaniu, że postępowanie moralne, będące w jawnej sprzeczności z normami *Magisterium*, nie ma tak naprawdę wielkiego znaczenia; jednocześnie wspomniane wyżej nadużycie prowadzi do prawie całkowitego zaniku spowiedzi indywidualnej).

Godne zainteresowania są również uwagi dotyczące współdziałania wierzących świeckich z posługą kapłanów. Instrukcja *Ecclesiae de Mystero* — jak stwierdził relator — tak naprawdę nie została jeszcze do końca przyjęta, co zdaje się znajdować potwierdzenie w istnieniu wielu błędnych publikacji, programów, struktur, zdążających do tego, by niewłaściwie „promować” rolę laikatu w Kościele, szczególnie w sferze liturgicznej. Prezentują one znaczną powierzchowność, nie będąc zakorzenione w pełni bogactwa, które niosą Biblia i Tradycja. Charakteryzują się także silnym wpływem niektórych prądów protestanckich czy nawet feminizmu antyklerykalnego. Rezultat jest taki, że nie są w stanie dogłębnie pojąć ani powołania laikatu, ani

natury kapłaństwa. To biskupi wezwani są do tego, by zgłębiać i wprowadzać w życie dyspozycje, które zawiera Instrukcja, z całą świadomością tego, że wiele łatwych rozwiązań przyjętych w latach posoborowych będzie wymagać wiele czasu i cierpliwości w dziele ich naprawy.

Bardzo gorzkiego tonu nabierają spostrzeżenia Sekretarza Kongregacji na temat formacji liturgicznej w ramach formacji teologicznej, które warto przytoczyć tutaj w całości ze względu na ich niezmierną aktualność: „(...) trzeba odnotować, że w niektórych częściach to, co było życzeniem Soboru Watykańskiego II dotyczącym przeszerzenia przyznanej liturgii w programach formacji teologicznej (*Sacrosanctum Concilium* [dalej SC], nr 16) nie tylko, że nie czyni postępów lecz wręcz traci teren. Zbyt wiele kursów liturgii znajduje się na marginesie programów formacyjnych seminariów wyższych, kursów prowadzonych często przez osoby, na których barki bardzo często nałożono wiele innych obowiązków. Pośród kryzysu powołań kapłańskich, który trapi wiele części świata, jest częściowo zrozumiałe, że biskupi nie wysyłają kandydatów, by ci mogli osiągnąć specjalistyczne doktoraty liturgiczne, ale brak dobrze przygotowanych osób niesie ze sobą ryzyko wielu skutków negatywnych w życiu całej diecezji. Dotyczy to braku integracji interdyscyplinarnej zagadnień liturgicznych z innymi traktatami studiów kościelnych (SC 16)”.

Podobnie gorzkie są uwagi na temat alternatywnych tekstów eucharystycznych. Jak wynika ze słów relatora musiano odłożyć, niestety, niektóre projekty, które zdążyły do przygotowania i zaproponowania w *editio typica tertia* nowych kolekt dla formularzy niedziel zwykłych. Niestety, doświadczenie mówi o znacznych trudnościach i niewystarczającej jakości nowych tekstów, które prezentowane są Kongregacji. Pewniejszą i przynoszącą większe korzyści wydaje się być droga wiodąca do odkrycia na nowo, w nowych i starannych tłumaczeniach, antycznych modlitw liturgii łacińskiej, pochodzących z epoki patrystycznej, zakorzenionych głęboko w języku biblijnym. Zresztą sama Instrukcja *Liturgiam authenticam* ukazuje ten powrót do antycznych tekstów łacińskich, odczytanych na nowo w ich bogactwie, jako konieczność chwili obecnej.

Wiele uwagi w swoim przemówieniu relator poświęcił także Instrukcji *Liturgiam authenticam* (opublikowanej 28 marca 2001 r.) oraz innej Instrukcji *Varietates legitimae (De liturgia Romana et inculturatione)* z dnia 25 stycznia 1994 r. Abp Tamburrino określił sposób przyjęcia tego ostatniego dokumentu jako powolny (relator wspomina tu gorzkie doświadczenia w ramach Synodu Biskupów Azji, gdy wyszło na jaw, że wielu biskupów nie znało tego dokumentu), wyrażając zarazem nadzieję, że dzięki powiązaniu wspomnianej Instrukcji z najnowszą, *Liturgiam authenticam*, uda się przybliżyć lepiej treść tego dokumentu o niemałym znaczeniu teologicznym i praktycznym.

Pośród ważnych prac, które ujrzały swe szczęśliwe uwieńczenie w tym ostatnim okresie, Sekretarz Kongregacji zwrócił uwagę na część *Rytuału Rzymskiego* zatytułowaną: *De exorcismis*, zaprezentowaną 26 stycznia 1999 r. i na nową edycję *Martyrologium Romanum*.

Jak stwierdza Sekretarz Kongregacji, „nowe *Martyrologium Romanum* w *editio typica* w pełni odpowiada kryteriom i duchowi Soboru Watykańskiego II”. Księga *Martyrologium* zachowuje właściwy charakter księgi liturgicznej, została wyposażona we wszystkie elementy, które pozwolą na jej używanie we wspólnotach w ramach Liturgii Godzin czy w innych momentach życia wspólnotowego. Dzięki wielu studiom, których przedmiotem były kalendarze diecezjalne i rodzin zakonnych (szczególnie XVII–XX w.) udało się — z pomocą autorytetu Stolicy Apostolskiej — rozlokować serię celebracji rocznych świętych i błogosławionych, które czynią żywe nie tylko zwycięstwo paschalne Chrystusa Pana, ale również niezmierną różnorodność charyzmatów udzielonych swoim uczniom. Opublikowanie tej księgi może stać się jednym z najbardziej znaczących wydarzeń odnowy posoborowej w jej perspektywie eklezyjalnej czy liturgiczno-duchowej.

I na zakończenie słowa Sekretarza Kongregacji, który nawiązując do licznych kanonizacji i beatyfikacji dokonanych przez Jana Pawła II, jak i do patronatu świętych dla niektórych kontynentów, które znalazły oddźwięk w kalendarzu powszechnym i w kalendarzach poszczególnych diecezji czy instytutów religijnych, stwierdził, iż „osiągając tak niezmiernie bogactwo nie sposób nie doświadczyć w pewnym stopniu rosnącego przepelnienia w ramach samego Kalendarza, które domagać się będzie niebawem konkretnego odciążenia”.

Ks. Krzysztof Konieczny